

Enheten för landsbygd och tillväxt
Birgitta Laszlo
Direkt 010-2250446
birgitta.laszlo@lansstyrelsen.se

För Sveriges landsbygder - en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd (SOU 2017:1)

Länsstyrelsen i Dalarnas län välkomnar en sammanhållen politik för Sveriges landsbygder. Vi instämmer i kommitténs bedömning att den största positiva samhällsekonomiska effekten uppnås genom kombinationen av förslagen.

Detsamma gäller kommitténs uppfattning att statliga åtgärder, kombinerade med kommunala initiativ och det civila samhällets inneboende potential, kan sätta positiva krafter i rörelse. För att en sammanhållen politik för Sveriges landsbygder ska skapa ett starkare samhällskontrakt är de föreslagna landsbygdssäkringarna av statliga insatser mycket viktiga. Allt detta kräver dock en tydligare styrning och samordning än kommittén föreslår. Behovet av att respektive aktör nationellt, regionalt och lokalt får tydliga uppdrag och förutsättningar för samverkan är avgörande.

Länsstyrelsens samverkan med Dalarnas kommuner, föreningar och organisationer visar att förslagen i slutbetänkandet rimmar väl med de prioriteringar som länets aktörer vill se. Väl utbyggd infrastruktur, digitalt och för transporter, står högst på agendan. Transporter är avgörande för alla företag i landsbygder, och utvecklingen av besöksnäringen styrs i stort av fungerande transporter. Landsvägstransporter spelar en viktig roll, men i perspektiven miljö och klimat samt säkerhet, är ett utbyggt och väl underhållet järnvägsnät en viktig fråga. Att enkelt och snabbt kunna transportera människor eller gods till storstadsregionerna och inom regionerna är också avgörande för företagande, utbildning och arbete på landsbygden. En förutsättning för familjer att kunna bo i landsbygder är fungerande skolskjutsar, även för gymnasieungdomar.

Kompetensförsörjning är också en central fråga för landsbygdernas framtid. Andra prioriterade frågor är vikten av fungerande kollektivtrafik, samt ett decentraliserat post- och bankväsende och fungerande paketdistribution.

Länsstyrelsen välkomnar förslaget om att regeringen säkerställer att reformeringen av strandskyddsbestämmelserna i landsbygderna får avsedd effekt. Bostäder, särskilt i attraktiva lägen, är avgörande för landsbygdernas utveckling.

Mot bakgrund av det ser Länsstyrelsen positivt på kommitténs förslag, och ger nedan synpunkter på några av förslagen.

2.3.1

Länsstyrelsen har inget att invända emot förslagen kring att ALMI Företagspartner AB och Saminvest AB uppdrag förstärks och förtydligas.

Det finns flera organisationer som idag arbetar med lokal utveckling och landsbygdsutveckling, som Hela Sverige ska leva, Coompanion. Här, och inom hanteringen av de regionalpolitiska företagsstöden, finns kompetens och erfarenhet som Almi och Saminvest kan använda sig av. Mikrofonder kan komplettera traditionell finansiering för småskalig verksamhet.

2.3.3

Länsstyrelsen delar uppfattningen (s. 84) att det är viktigt att skapa förutsättningar för att klara livsmedelsförsörjningen i hela landet vid en krissituation, särskilt mot bakgrund av den påbörjade planeringen för totalförsvaret. Livsmedelsförsörjningen måste tillgodoses regionalt inför eventuella krissituationer. Det bör samordnas med eventuella uppdrag om återupptagen planering för Höjd beredskap till Livsmedelsverket.

2.3.4

Länsstyrelsen välkomnar förslaget. Problembilden i de tre dala-kommuner som berörs beskrivs träffsäkert. Särskilda satsningar för att möta dessa kommuners utmaningar välkomnas.

Klassificeringen av olika typer av landsbygder innebär att planeringen av insatser lokalt och regionalt måste ske i flera parallella spår för att bli verkningsfulla. I Dalarna finns tre kommuncentra med under 3000 invånare, vilket anses vara en kritisk gräns för att garantera ett brett utbud av offentlig och kommersiell service. De orterna behöver omfattas av en annan planering än större orter. Insatser för att stärka en landsbygdskommuns centralort kan ge positiva effekter för bygden, men de måste kombineras med insatser för glest befolkade områden i kommunen. Förutsättningarna ser olika ut och utveckling av landsbygder kräver lyhördhet för lokala förutsättningar och problem.

Länsstyrelsen välkomnar utredningens förslag om omlokalisering av statliga jobb. Det kan bidra till inflyttning och ökat intresse för högskoleutbildningar i landsbygder om möjligheten till arbete efter avslutade studier ökar.

Länsstyrelsen anser dessutom att väl fungerande transporter är viktiga för lyckad omlokalisering.

3.1

Länsstyrelsen anser att ambitionen att alla i hela landet ska ha tillgång till digital infrastruktur med överföringskapacitet med minst 100 Mbit/s senast 2025 är bra, liksom förslaget att avsevärt höja nivån för samhällsomfattande tjänster.

Det är dock viktigt att de stödmedel som tilldelas för att nå ända ut hanteras på ett ändamålsenligt sätt. Det kommer att krävas en tydligare behovsprövning och anpassning av medlen. För att åstadkomma detta krävs att medelstillelningen sker regionalt.

Förslaget att statens digitala infrastruktur samordnas i enlighet med förslagen i betänkandet Statens bredbandsinfrastruktur som resurs (SOU 2016:1) är bra, men inte tillräckligt. Statens fiberinfrastruktur ansluter tätorter och där bedömer Länsstyrelsen att behovet av extra kapacitet är begränsat. Troligen skulle effekten bli större om Trafikverkets regler och avgifter i syfte att underlätta bredbandsutbyggnad på landsbygd reformerades.

3.1.1

Länsstyrelsen instämmer i förslagen, och särskilt förslaget om Bredbandsforums samordningsuppdrag för att främja potentiella små nät. Det är viktigt att näten både är tillgängliga och användbara. Låg anslutningsgrad är ett problem i flera områden.

3.1.2

Länsstyrelsen anser att förslaget om 300 miljoner kronor årligen till Post och telestyrelsen, PTS, för fördelning till länsstyrelserna och bredbandsutbyggnaden, är mycket bra.

Erfarenheten från nuvarande programperiod visar att det behövs ett delvis annat sätt att administrera stöden till bredbandsutbyggnad i landsbygder. Utmaningen ligger i att balansera de olika intressen som ställs mot varandra i samband med stödgivning; administrativa krav gentemot praktiska resultat. Förslagsvis kan Bredbandsforum få i uppdrag att lösa de praktiska frågorna med hjälp av arbetsgrupper/sakfrågegrupper. Delvis kan de bemannas med kompetens från bredbandskoordinatorskollektivet – men även med representanter från andra lämpliga aktörer, beroende på fråga. Det skulle troligen leda till ett effektivt utnyttjande av stödmedlen, och att insatserna på ett bättre sätt samverkar till att målen i bredbandsstrategin uppnås.

3.2.1

Det regionala ansvaret för planeringen av transportinfrastrukturen i länen ligger hos landsting eller kommunalförbund. För att nå resultat på området behöver rollerna tydliggöras.

4.2, 4.3.1, 4.3.2, 4.4

Kompetensförsörjning på alla områden är en av de viktigaste frågorna för landsbygdernas utveckling framöver. Därför välkomnas samtliga förslag under dessa

rubriker. Det är också viktigt att hitta betydligt snabbare vägar för att nya svenskar ska kunna bidra med sin kompetens i arbetslivet.

6.2.1

Länsstyrelsen ser positivt på den samverkan mellan offentlig, ideell och privat sektor som beskrivs (s 150)

Dalarnas regionala serviceprogram verkar för att stödja arbetet med kommunernas serviceplaner. Erfarenheten visar att en väl fungerande service i landsbygder hänger nära samman med övrig planering i kommunerna. Förslaget om att tillföra servicefrågor i kommunala översiktsplaner är därför välkommet.

6.2.3

Länsstyrelsen i Dalarnas län har det nationella samordningsansvaret för länsstyrelsernas bevakning av grundläggande betaltjänster. Vi delar landsbygdskommitténs uppfattning om att kreditinstitutens ansvar för att tillgodose sina kunders behov av betaltjänster och kontanthantering bör regleras i lagen (2010:741) om betaltjänster. Vi instämmer i Riksbankens bedömning att det är en betydande risk att bristerna i tillgänglighet kommer att öka i framtiden om kreditinstituten får fortsätta att styra avvecklingstakten för kontanttjänsterna.

Länsstyrelsen vill uppmärksamma att Post- och Telestyrelsen (PTS) framhåller i en återsrapportering av sitt regeringsuppdrag inom grundläggande betaltjänster att förutsättningarna för att upprätthålla en väl fungerande betaltjänstservice försämras hastigare än vad som tidigare kunna förutses. PTS bedömer att staten snart kan komma att behöva ta ställning till vilken beredskap som bör finnas för att hantera konsekvenserna av de förändrade marknadsförhållandena och att frågan bör utredas i särskild ordning. Länsstyrelsen i Dalarnas län instämmer i denna bedömning och ser liksom PTS ett behov av att utreda denna fråga vidare.

Länsstyrelsen instämmer i landsbygdskommitténs förslag om att även företag och föreningar ska omfattas av rätten att öppna betalkonto med grundläggande funktioner, som uttag och insättning av kontanter. Länsstyrelsen vill dock understryka att företag och föreningar även har behov av andra tjänster än de grundläggande funktionerna, exempelvis dagkassehantering.

7.1.3

Ökad statlig närvaro har stor betydelse för utvecklingen av de scenarier som kommittén beskriver i slutbetänkandet, avsnitt 1.4.1. Särskilt Migrationsverkets närvaro i landsbygder har spelat en central roll de senaste två åren.

Förslagsvis bör den föreslagna lokala serviceorganisationen även finnas representerad i mindre skala i byarnas servicepunkter. I Dalarna planeras ett projekt där tre byar, tre

kommuner och Länsstyrelsen undersöker möjligheten att inrätta servicepunkter som innehåller både kommersiell och offentlig service. Med hjälp av ny teknik kombinerad med viss personlig närvaro skulle tillgängligheten till offentlig service kunna utökas väsentligt och med enkla medel.

7.1.4

Förslaget om omlokalisering av statliga tjänster till FA-regioner är betydelsefullt för en lokal arbetsmarknad med även arbetstillfällen som kräver akademisk kompetens. Det kan leda till att unga och nyutexaminerade vill bo och arbeta i landsbygder.

Vid omlokalisering av statliga tjänster till FA-regioner är frågan om transporter mycket viktig. Medarbetare i dessa statliga verksamheter måste ha möjlighet att delta i kurser, konferenser och kunskapsutbyten i andra delar av landet, samt bjuda in deltagare till sin verksamhetsort.

8.1.4.

Länsstyrelsen välkomnar kommitténs förslag att regeringen fortsätter att se över länsstyrelsernas finansiering i syfte att öka förvaltningsanslagets andel av finansieringen.

Länsstyrelsernas verksamhet finansieras till ca 50 procent av förvaltningsanslaget. Resterande finansiering utgörs av externa medel, dels till kortare projekt, men också till längre uppdrag och mer eller mindre löpande verksamhet. Inför budgetåret 2017 fick länsstyrelserna dispositionsrätt på 15 anslag/anslagsposter omfattande ca 425 mnkr, där merparten tidigare fördelats till länen via andra myndigheter/centrala verk. Länsstyrelserna är positiva till förändringen och hoppas därigenom på bättre möjligheter att nyttja vår expertkompetens för att avgöra hur medel bäst används för att åstadkomma önskat resultat. Förhoppningsvis kommer Länsstyrelserna att kunna tidigarelägga både besked om storleken på respektive läns medel såväl som själva utbetalningarna, vilket ger bättre planeringsförutsättningar och i sin tur ett ökat värde för samhället och de aktörer som berörs av vårt arbete. Målsättningen är också att administrationen av dessa anslagsmedel ska minska genom ett effektivt arbete med fördelningsmodeller, utbetalningar och återrapporteringar. Dock kommer en kostnad alltid att finnas för att säkerställa rätt fördelning, effektivt utnyttjande och uppföljning av medlen. Länsstyrelsernas övertagande av dessa uppgifter från berörda sektorsmyndigheter är en överföring av arbete vilket skäligen borde åtföljas av motsvarande omfördelning av resurser från centrala verk till länsstyrelserna. Detta för att arbetet inte ska belasta de medel länsstyrelserna nu erhållit dispositionsrätt till, vilket i praktiken skulle innebära en minskning av dessa verksamhetsmedel jämfört med tidigare år. Det är heller inte rimligt att arbetet finansieras ur länsstyrelsernas förvaltningsanslag.

Staten behöver en stark och kompetent länsstyrelse i länet för att hantera de statliga uppgifter som åligger länsstyrelsen. Utveckling och tillväxt är beroende av förmågan att göra sammanvägda tvärssektoriella bedömningar. Länsstyrelsen i Dalarnas län är

således positiv till att tydliggöra Länsstyrelsens roll som statens företrädare i länet med uppdrag att utifrån ett statligt helhetsperspektiv arbeta sektorsövergripande och inom myndighetens ansvarsområde samordna olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser. En stark och kompetent länsstyrelse i länet är en förutsättning för nödvändig tvärsektoriell samordning av regionala och nationella myndigheter samt de politiskt valda regionerna/kommunerna. Det är angeläget att förtydliga hur länsstyrelsens uppdrag att samordna staten regionalt kan förstärkas och förtydliga länsstyrelsernas roll i det regionala tillväxtarbetet. Detta eftersom en förutsättning för att bedriva en väl fungerande verksamhet är att uppdraget är tydligt och att det är avgränsat gentemot andra viktiga aktörer, inte minst för att bibehålla och öka allmänhetens förtroende för statens och länsstyrelsens verksamhet. Det kan också finnas skäl överväga att överföra regionala uppgifter som idag ligger på andra statliga myndigheter till länsstyrelserna.

8.1.5

Inrättandet av Landsbygdsdelegationer vid länsstyrelserna, för att samordna statliga insatser på området, kan vara verkningsfullt, särskilt eftersom förslaget omfattar de övriga statliga aktörernas skyldighet att delta i samordningen.

Förutsättningen är att delegationerna organisatoriskt kopplas till andra verksamheter för landsbygdsutveckling, som regionala serviceprogram, regionala landsbygdsprogrammets partnerskap, LAG-grupper och landsting/kommunalförbund. Överlag behöver de olika aktörernas roller samordnas och förtydligas. Det krävs en sammanhållen politik även på detta område, för att klargöra resursfördelning, ansvarsområden samt förväntningar på respektive aktör.

Förslagsvis får en av aktörerna i uppdrag att skapa regionala plattformar för samverkan, samt utgöra det föreslagna sekretariatet för Landsbygdsdelegationen i varje län. På så vis kommer även civilsamhällets synpunkter och initiativ att spelas in i Landsbygdsdelegationerna via plattformarna för samverkan. Organisatoriskt kan sekretariatet upprättas genom en samverkan mellan länsstyrelser och landsting/kommunalförbund.

8.1.6

Länsstyrelsernas roll är svår att förena med förslaget om Jordbruksverkets samordningsuppdrag. Länsstyrelserna agerar på regional nivå på direkt uppdrag av regeringen. Jordbruksverkets roll är att agera nationellt. Dessa roller blandas i förslaget om Jordbruksverkets samordningsuppdrag.

9.3.2.

Förslaget gör aktörernas respektive roller otydliga. Jordbruksverkets roll är att agera nationellt. I länen har länsstyrelser och landstings-/kommunalförbund uppdrag att samordna och främja samverkan mellan kommuner och övriga aktörer på området landsbygdsutveckling.

2017-03-17

9.3.3

Länsstyrelsen ställer sig frågande till att en av de metoder som idag tillämpas för samverkan lyfts fram i förslaget. Metoden i sig kan vara effektiv, men tydliga uppdrag för de olika aktörerna och samverkan är viktigare än valet av metod. Länsstyrelsen vill peka på vikten av att respektive aktör får rätt förutsättningar för samverkan.

Beslut

Landshövding Ylva Thörn har fattat beslut i detta ärende. Processledaren för Dalarnas regionala serviceprogram, Birgitta Laszlo, har varit föredragande. I den slutliga handläggningen deltog också Camilla Fagerberg, länsråd, Mikael Selander, chef för enheten Landsbygd och tillväxt, samt Sten-Rune Lundin, funktionssamordnare för landsbygds- och företagsutveckling.

Ylva Thörn
Landshövding i Dalarnas län

Birgitta Laszlo
Föredragande